

Фросина ТАШЕВСКА-РЕМЕНСКИ

Umot neka
t i b i d e v o d a ~

Доколку критериумите на тоталитаризмот дадени од страна на социолошко-политиколошката мисла се дополнат со: идеологијата на неолиберализмот, сеопфатните потчинувања на "слепата" моќ на капиталот, култот на профитот и државата, не само на внатре-општествено, туку и на глобално ниво, како и можноста за манипулација, односно идеолошкото вообличување на јавното мислење, преку современите информациона и комуникациски средства, со негување на култот на насилството со посредство на мас-медиумите, тогаш може да се претпостави дека тоталитаризмот не е само историска инцидентација, ниту појава која е негативен елемент во развојот на западниот историски и културно-политички круг.

На оваа претпоставка ѝ оди во прилог актуелното однесување на моќните држави, кои настојуваат концепцијата на своите правила, институции, па и сфаќањето на слободата и еднаквоста, моралот и културата, да ги наметнат како универзални, или со посредство на моќта на валутата или со брутално високософистицирано насилство во вид на воведување санкции или во крајни случаи со воена интервенција. Како што наведува водечкиот геостратег на денешницата З.Бжежински, "од крајот на Втората светска војна САД водеа две големи

војни, во кои загинаа околу 100.000 американски војници, околу шест релативно значајни воени операции со помал американски губиток, извршиле воздушен напад на најмалку три престолнини, без ниту еднаш официјално да објават војна". Тоа ги наведува бројните аналитичари на заклучок дека во тек е процес на создавање на некоја форма на планетарен тоталитаризам. Тие заклучоци, пред сè, про-

За власта не треба да се суди по тоа дали таа е во рацете на многумина или на неколкумина, туку по тоа колку ѝ е дозволено сама да прави и да ги носи одлуките.

А.Токвил

ТОТАЛИТАРИЗМОТ ОПШТЕСТВЕН ФЕ

излегуваат од фактот на "доброволно" или присилно потчинување на цели народи и држави на принципите, политиката и националните интереси на една глобална супер сила. Всушност, потчинувањето и насилството, без разлика на модалитетите, видот и количеството на насилство и терор, внатреопштествено или ориентирано кон други држави или народи, ја сочинуваат суштината на тоталитаризмот. Произлегува дека милитарните и тоталитарните тенденции и потенцијали во прв ред се условени од структурата и значењето на воено-индустрискиот комплекс во политичкиот и во економскиот систем на одредени високоразвиени западни земји и САД. Затоа Владата на САД мора да води сметка за задоволување на интересите на воено-индустрискиот комплекс, дури и со предизвикување и водење војни, бидејќи, како што истакнува З.Бжежински, "големите сили и понатаму ќе унапредуваат и ќе развиваат нови оружја, а задржувањето на технолошката предност над нив останува важна преокупација на американската национална безбедносна политика". Од друга страна, пак, тоа природно условува создавање на цврста спрега меѓу воената бирократија, врвовите на крупниот капитал, моќните медиумски куќи и поедини високи научни институции. Истовремено, тоа произведува состојба во која воената индустрија внатрешно-системското насилство и она свртено кон надвор, и бизнисот стануваат логичен и неразделив сегмент на постмодерното општество. Произлегува дека милитаризација на стопанството (во смисла

производство и продажба на средства за војување) е составен дел на економскиот систем на високоразвиените земји, но и пирамида на моќта, пред сè, моќта на воено-индустрискиот комплекс и политиката на капиталот на интернационалните сили.

Одредени истакнати теоретичари (Q.Wright, Whitting, J.R.Aron), сметаат дека "во меѓународните односи, националните интереси можат да се остварат само со примена на сила", дека "меѓународната политика секогаш била признаена од сите за тоа што навистина е, а тоа е политика на силата". Американскиот социолог Рајт Милс, феноменот на доминација на политиката на силата ја изразува на следниов начин: "Господарите на војната добија одлучувачко политичко значење, а воената структура сега е значаен дел од политичката структура. Привидната перманентна воена закана им одговара на воените кругови во контролата над луѓето, материјалот, парите и

"Денес неолиберализмот се смета за широко поддржана економска доктрина, додека политичкиот либерализам се смета само како средство за нејзина реализација".

Н.Бобио

власта. Практично сите политички и економски акции сега се оценуваат во смисла на воени дефиниции за реалноста. Од трите вида кругови кои ја сочинуваат елитата на моќта денес, воениот доби најголем дел од колачот" (овде Милс мисли на влијанието на воено-индустриската елита врз водењето и изборот водач на американската национална и безбедносна политика).

Современите тоталитарни тенденции во политичката практика на поедини високоразвиени држави, во еден дел настануваат врз основа на доктрината и идеологијата на неолиберализмот, настапувајќи во име на борбата за слобода, демократија, човекови права, слободни избори и слободен пазар. Радикалниот неолиберализам како идеологија на планетарната експанзија на капиталот, економската, политичката и воената моќ на САД, ги опфаќа речиси сите аспекти на современата човечка егзистенција со претпоставката дека секој поединец, народ, држава и цивилизација треба да се при-

држува на оваа идеологија. Во оваа смисла сосема е оправдано тврдењето на Е. Хобсбаум дека, "ништо не е поопасно од царствата кои ги бранат своите интереси, замислувајќи се себе си дека така му прават услуга на човештвото". Оттука произлегува дека секое наметнување, дури и наметнување на слободата е не само нејзина негација, туку и форма на поробување без разлика на тоа дали присилата и теророт се појавуваат како "радикално зло", како што го определила А. Харент. Притоа, исполнувајќи силна црта на исклучивост не само кон различните сфаќања за слободата и еднаквоста, туку и во настојувањето за преобликување на

светот на принципите на глобалниот пазар, свеста и културата, идеологијата на неолиберализмот ги изразува сите обележја на тоталитарната идеологија.

Во развиените држави од либерален тип, парламентарната демократија е темелна одредница на системот. Меѓутоа, од зачетокот на либерализмот како политичка теорија и практика, постоела напнатост меѓу слободата на поединецот-сопственик и начелото на слобода и еднаквост за сите. Како што смета Н. Бобио, "неолиберализмот денес, пред сè, се смета за широко поддржана економска доктрина, додека политичкиот либерализам се смета само како средство за нејзина

реализација". По правило, цикличните економски кризи и рецесии, како израз на инхерентните противречности на акумулацијата на капиталот, имале тенденција да се "разрешуваат" со предизвикување криза и внатрешни конфликти во неразвиените делови на светот и учество во нив, или водење отворени војни против други држави. Од една страна, тоа ја јакнело тенденцијата на внатрешен план демократските процедури на донесување одлуки да се сведе на тесен круг на елитите на власта. Либералот и демократ А.Токвил уште пред два века истакнал дека за власта не треба да се суди по тоа дали таа е во рацете на многумина или на неколкумина, туку по тоа колку ѝ е дозволено сама да прави и да ги носи одлуките.

Според З. Бжежински, еден од најважните критериуми кои некој политички режим го дефинираат како тоталитарен е централистичкото управување и контрола на севкупната економија со посредство на бирократска координација на порано независните делови на општеството. Уважувајќи го овој факт, корените на можните тоталитарни тенденции во политичката практика на некои најразвиени западни држави во најголем дел се наоѓаат во корпоративната организација на капиталистичкото стопанство и нејзината органска поврзаност со државата. Во глобалната стратегија на развиените капиталистички држави, мултинационал-

"Во меѓународните односи, националните интереси можат да се остварат само со примена на сила".

Q.Wright, Whitting, J.R.Aron

КАКО СОВРЕМЕН НОМЕН (втор дел)

"Ништо не е поопасно од царствата кои ги бранат своите интереси, замислувајќи се себе си дека така му прават услуга на човештвото".

Е. Хобсбаум

ните компании и разните меѓународни економско-финансиски институции се појавуваат како основни координатори на интересите на меѓународниот и сè повеќе виртуелниот капитал и најчесто служат како алатка со чие посредство се контролира економијата на многу земји. За тоа најдобро зборува податокот дека повеќе од 80 отсто од светскиот пазар го контролираат релативно мал број мултинационални компании кои со помош на ММФ и на Светска банка го диктираат економскиот развој на глобален план, притоа располагајќи со годишни средства и годишен промет, кој значително го надминува бруто националниот производ на повеќето земји во светот. Да се надеваме дека реалните демократски сили во САД, како држава со огромен прогрес, ќе го напуштат неисторискиот бесплоден сон за тотална контрола на сите светски процеси, апсолутната безбедност на граѓаните, како и слепата верба во "непобедливоста" на својот воено-индустриски комплекс, кој освен профит и закана, произведува и страдање и смрт.